

חולין עט

עניין: הזכרת שם האם לרפואה

יפה ללב לרבי רחמים פאלאג'י

ח"ג קו"א או"ח סי' תרה

סימן תרה א ס"א מה שטהנים לעשות
כפרה וכו' מה שטהנים
בשעשים כשרה שמוכרים לאדם דוקא ולא לאביו
שחמרים לשם פלוני בן פלונית ואינו מוכר לומר
בן פלוני וכן בשעשים כדיון לאיש או אשה וכן
בשלומדים בעד רשותו או להנחתו וכוונת חז"ן
מוכרין לאביו כ"א לאדם היות משום דק"ל הלכה
בכריו האומר חז"ן חוששין לזרע האב ובמ"ש הרמב"ן
ו"ל בשו"ת הקומץ פ' אמור בשקק היותו ואת בנו
ה"נ משום שלא לבוים לנו שבה מנוי הכא על
כת וישראל הדולד כשר בין משניה בין מאשת איש
וכשם ישראל וטובה דהיה הוא מכלל ישראל והלכה
כמות שאין אבות לנו וכן' בשם פלוני בן פלונית
כמו מרי כת רחל לכן לא פלוג להוסיף לטולס
בשם פלוני בן פלונית והיבא שהאם המורה דתה

חתם סופר דף עח:

וְשֵׁם כִּי דָרַשׁ פִּתְחָהּ לְמוֹקֵר שֶׁחֲדִיר אֶסְקוֹר עֲמוּזִית וּמוֹאֲזִית . וְיֵשׁ
הַמֶּנְדֵּךְ הִקְרָה עֲדָרָה וְכֵן אֲמוֹתָהּ פִּתְחָהּ לְמוֹקֵר כֵּךְ אֲזָנָהּ זֶה הַתּוֹרָה
הַמְּאֻכָּל בְּזֹמֶת אֲזִיז אֲזִיז רֹאשׁ לְהַדוֹת כִּיב אֲדִרְבָּה הַפְּקוֹד וּמִגֵּנָה עַל הַהִיטִים
אֲכָל שֶׁאֲכָל בְּזֹמֶת אֲזִינוּתָהּ וְהִנֵּה בָּקָק כְּתוּבָה שְׁלַח לִי אֲחִיחִי דְרָבָה הַלֵּבָה
דִּרְי יִסְדֵּרָה בְּפִדְרוֹת כִּי דְרִינִי מִנְּהַל שִׁרְמוֹ לִי חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז דִּחִי
וְדִרְינִי עַל־יְמֵי הַנִּהְלָה וְהֵאָז דְרִינִי קִיל אִל אִין חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז אֲכִיב
כִּי שֶׁנָּה מְצִית עַל־אֵם לֹא יִשִּׁי אֲזִיז וְאֲמוֹ שְׂבִיבִים מְצִיתָ עַל־לֹא יִזְקֵק לִי
כִּי לִבְרֵעַ הֵאָז לִחַד אִין חוֹשֶׁשִׁין וְהִיָּה לְעֵנִין הַטּוֹבָה אִל אִין חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ
הֵאָז לֹא יוֹעִיל לוֹ כִּי־כֹזֶת אֲזִינוּת . וְהִנֵּה דְרִיבִיתִּי הִי רֹאשׁ לְהַלְלֵל מִכָּל־לֵבָה
בְּזֹמֶת אֲזִינוּת יִשִּׁי שְׁמֹנֶה בְּעִטְיוֹ כָּל מַחֵט וְאִין כֵּאֵן זֶה הַתּוֹרָה אִךְ לִיחִיב כִּי
דְרִיבִיתִּי בְּשִׁרְיָה לְבָרֵךְ שְׁמוֹהֵר הוּא בְּקִבְלָה אִל הַיִּזְרֵק לְקֻצֵּת הַלֵּבָה כִּרִי יִשִּׁי
כִּכֵּל וְלִרִי יִשִּׁי אִין חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז וְכִיּוֹן אִין חוֹשֶׁשִׁין אִין כֵּאֵן זֶה הַתּוֹרָה
אֲזִינוּת כִּיב וְסִפְרִי הוֹלֵקֵךְ לְנִצְחִי תוֹרָה וְהִיָּה אִין עֲדָרָה כֵּן אֲמוֹתָהּ דִּיִּקְרָא לֹא
אִין עֲדָרָה יִשִּׁי כִּי אִין חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז וְעִינִי פִּתְחָהּ לְמוֹקֵר אֶסְקוֹר שֶׁ
עֲמוּזִי וְלֹא עֲמוּזִית וְאִין כֵּךְ אֲזָנָהּ זֶה הַתּוֹרָה . וְעִינִי שֶׁנָּה כִּיב פְּקוֹדֵךְ יִחְזַקְלָהּ
שְׁמֹנֶה הִרְשֵׁעַ עַל הַהִיטִים אֲכָל וְעִינִי כֵאֵן עַל גְּלוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל וּמוֹשָׁבָה
הַיִּזְרֵק עַל הַהִיטִים לֹא אֲכָל וְעִינִי לֹא כֵאֵן לְגִלּוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל הִרְשֵׁעַ חוּיֵל
אֲכִילָה הַהִיטִים שֶׁאֲכָל בְּזֹמֶת אֲזִינוּת וְהִנֵּה אֲחִיחִי וְשִׁמְיָהּ וְשִׁמְיָהּ בֵּית הַדָּד
וְאִין בְּתוּרָה כְּתוּבָה אִין לֹא חֵלֶק בְּדָר וְלֹא מַחְלֵה בָּנִי יִשִּׁי אִין עַד הַיִּזְרֵק
יִשְׂרָאֵל קִרִי לְחִלָּהּ יִשְׂרָאֵל הִיָּיִט עֲבָלִי וְרִעַם וְאִין עֲבָלִי עַד שִׁיחֹהֵר
וְשִׁמְיָהּ שְׁמֹנֶה וְכִיּוֹן אִין אֲחִילָּהּ וְהִנֵּה אִין דְרִיבִיתִּי וְאִין פִּתְחָהּ חֵלֶק וְהִנֵּה
הִיָּיִט מוֹרֵד בְּזִמְלוֹת בֵּית הִיָּיִט גְּלוּלֵי בֵית יִשְׂרָאֵל כִּי הֵכֵל מִדֵּי וְהִנֵּה הִדְקוּ
הַמִּזְבֵּיִם בְּזִמְלוֹת אִין לֹא חֵלֶק בְּדָר וְלֹא מַחְלֵה בָּנִי יִשִּׁי כִּי רִחוּהוּ דְקִיל
חִשְׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז וְקִרְבָּה כֵּן יִשִּׁי וְלֹא כֵן אֲמוֹתָהּ וְאִין לְמוֹשָׁבֵי מִכָּל־לֵבָה
אֶסְקוֹר בְּקָלָה וְהִנֵּה הֵם כֵּאֵן לִידִי וְהִנֵּה זוֹ עַל שִׁשְׁנֵי עֲלָמִים שִׁלְבִים בְּדִלִים
צְעוּלִים אֲכָל אֲכִילָּה בְּזֹמֶת אֲזִינוּת וְהִנֵּה הוֹכְרָהּ חוֹשֶׁשִׁין לִבְרֵעַ הֵאָז
וְהִיָּיִט מִדֵּי שְׁלֹשֶׁת עַל הַהִיטִים בְּזֹמֶת אֲזִינוּת הוּא שְׂבִיבִי יִשִּׁי אִין גְּלוּלֵי בֵית
יִשְׂרָאֵל דְרִיבִיתִּי שְׁמוֹרֵד בְּזִמְלוֹת בֵּית וְהִיָּיִט דְרִיבִיתִּי כִּי בֵּית הַתֵּלִי :

זוהר לך לך דף פד ע"א

הכל לעבודך דא מלכא משיחא כדאמרן מלך סתם • והאיכא לכן אומר ובי לא הוה
 בריה דיש • איהו עד דהוה אחר בשמא דאמיה ולא בשמא דאבוי אלא הא חוקימנא
 דכר ייתי ב"ג לקבל מלה עולא לאדכרה צבי למחך במלה דהוה ודחי ועל דא אדכר
 לאמיה ולא לאבוי • וכו' הא חגיגין (ד"ה ג"ג דהא) דדא מלך כדקאמרן • אומר ר' שמעון

שו"ת תורה לשמה ס"י שצט

שאלה

כאשר יתפללו על אדם בשביל איזה דבר הצריך לו ויבקשו עליו רחמים, אם יזכירוהו על שם אביו או על שם אמו, והנה אנחנו רואים בכתבי קמיעות שנוהגים לכתוב שם האם, ולא ידענו אם יש לזה יסוד אמתי. גם רצינו לידע מה טעם יש בזה, והלא כתוב¹ למשפחותם לבית אבותם שייחוס האדם על אביו. יורנו המורה לצדקה ושכרו כפול מן השמים.

תשובה

איתא בגמרא דשבת דף ס"ו ע"ב אמר אביי אמרה לי אם, כל מנייני בשמא דאימא. ופירש"י ז"ל כל לחישות פלוני בר פלונית ע"ש. ועפ"ז כותבים בקמיעות שם האם, ונראה דה"ה בבקשת רחמים בפה דמזכירין שם האם².

ואשר שאלתם מה טעם יש בזה, נראה דהיינו טעמא משום דעל הרוב ימצא אל האיש קטרוגים יותר מן האשה. הא' מפני שהאשה פטורה ממצות עשה שהזמן גרמה, וגדולה מזו שהיא פטורה ממצות ת"ת, והאיש לא פלט מעון ביטול תורה, וכמ"ש רז"ל³ פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה. ועוד כי האשה היא מוצלת מעון הקרי, אשר הוא דבר המצוי בזכרים הרבה. ועל כן קטרוגים של האשה על הרוב הם מועטים משל האיש, לכך יזכירו שם האם עדיף. גם עוד אין המקטרגים מתקנאים בנקבות כמו בזכרים⁴. ושמעתי אומרים⁵ טעם אחר מפני שהאם היא מבוררת יותר מן האב, אבל חזקת האב היא מכח רובא, וכמ"ש בגמרא דחולין⁶ ודילמא לאו אבוא הוא, אלא ש"מ דאזלינן בתר רובא ע"ש⁷. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

כ"ד הקטן יחזקאל כחלי נר"ו

גשר החיים ח"א פל"א

וזהו בתפלה עבור חולה ובברכת מי שברך, מתפללים ומברכים בשם האם, לפלוני בן פלונית. והמקור מזורר (פ' לך דף פ"ד): והושיעה לבן אמתך דכד ייתי בר נש לקבל מלה עלאה לאדכרא בעי למהך במלא דאיהו ודאי ועל דא אדכר לאמא. ומעין זה אמרו בגמ' (שבת ס"ו): אמר אביי אמרה לי אם כל מגייני בשמא דאמא (פלוני בן פלונית — רש"י, וע"ש מהרש"ל). אבל אחר פטירתו מזכירין אותו בשם אביו בכל התפלות של הח"ק ושל יחידים ובהקיקת שמו על המצבה. וכן נוהגים האשכנזים גם בתפלת הזכרת נשמות להזכירו בשם אביו ודאחרי שהטעם אמרו בוורר "לאדכרא במלה דאיהו ודאי" — לאו

רבי צדוק הכהן

מחשבות חרוץ אות ז'

[כ] וקִינֹת זה על ידי הפרה המולידה העגל, שהמתקת כל דבר הוא בשרשו, והשורש נקרא אימיה בכמה דוכתי, כמו בחגיגה (טו, ב) כל עמר דהוה נקי אגב אימיה כו'.⁸⁴ ולא אבוה, כי האם היא השורש הנגלה, מה שאין כן האב הוא בהעלם. ועל כן אמרו בפרק במה אשה (שבת סו, ב) כל מנייני בשמיה דאימיה.⁸⁵ ובזהר שמות י"ז ריש עמוד ב' דמכשפים מזכירים שם אמו, ושם איתא הטעם דבר שאין בו חשדא. ונראה הכונה גם כן כמו שכתבנו כי כל כחם הוא בנגלה ולא בפנימיות הדבר ובהעלם כלל, דכל כחם רק מצד התגלות עולם הזה והאם היא השורש הנגלה. מה שאין כן האב הוא שורש הנעלם, דבעולם הזה אין מבורר ואית ביה חשדא, ובוזה אין להם שייכות וכח שליטה עד שורש הנעלם בעולם הזה. ועיין בזהר לך פ"ד סוף עמוד א' דאיהו אמר בשמה דאימיה כו' לקבל מלה עילאה כו' דאיהו ודאי כו' עיין שם.⁸⁶ רצונו לומר גם כן הכוונה מצד הקיבול דעולם הזה הנגלה, צריך שורש הנגלה בעולם הזה. ובבהמה לא שייך ייחס אב כלל, דעל כן אין חוששין לזרע האב, וגם למאן דאמר חוששין מכל מקום ייחס אבות לא שייך בהו, כי נפש בהמית הוא רק חיי שעה דעולם הזה ואין לה שורש נעלם כלל, על כן שורש כחה מתייחס אל האם. ועל כן שורפין הפרה לאפר,

בן יהוידע ברכות נה.

שם אלה פלוגי בר פלייתא המעס שמכיר עס אמו
ולא של אביו אמריה המולס כי אמו ודלית יותר
מאביו ולא ניחא ל' בזה ואדרבא יס בזה חילול כבוד
שמחולל בבזיו שמוסמו בחורה ספק אמנס גיל בס"ד
המעס מפני שהאשה איז עליה קטרונים כ"כ כמו האיש